

Särös utveckling: Kungaepoken

1897-1950: Från arrenderade till privatägda sommarvillor

Men 1897 försattes Särö AB i likvidation och man beslöt upplösa bolaget och sälja Särö säteri. Grosshandlare C. R. Prytz köpte säteriet för 312 000 kr, och en ny lag från 1896 gjorde det möjligt för honom att stycka egendomen och sälja samtliga villor med tillhörande tomter.

Köparna var August Carlsson (5 st), Ernst Krüger, James Keiller Sr., Axel Jonsson, Gustaf Krafft Jr., J. A. Westerberg, Hjalmar C:son Weijdling, August J:son Mark, Carl Lyon, C. Lyon, A. Carlander, O. W. Carlström, Gustaf Bratt, C. G. Weinberg, C. E. Lindström, Sten Helling, G. A. Örnberg, C. O. Söron, B. von Matern, August Koch, W. Schulz, E. M. E. Sundström, A. O. Wilson, C. E. Werner, C. Nycander, E. C. Hansson, O. Carlsson, Charlotta Grundberg och Thomas Övergaard.

1898 sålde Prytz själva säteriet med tillhörande fastlandsgårdar till grosshandlare Hans Ludvig Ygberg som också skulle ta sig an frågan om en järnvägsförbindelse Göteborg – Särö. Men bakom Ygberg, skriver Ulf Olsson (2006), stod i själva verket Knut Wallenberg:

"Söder om Göteborg växte det fram en bebyggelse på Särö, gynnad av kungliga familjen och Göteborgs societet. Intressant nog skulle Knut Wallenberg i slutet av 1890-talet engagera sig i utvecklingen av denna badanstalt med sina "grosshandlarvillor". Han köpte 1898 med hjälp av en göteborgsköpmän, Hans Ludvig Ygberg, hela Särö och medverkade också i bygget av en järnväg från Göteborg några år senare. År 1905 övertog Ygberg officiellt hela ägandet, men hade stora lån hos Knut Wallenberg till sin död 1917." (sid 233)

1901 bildades Järnvägsaktiebolaget Göteborg – Särö av professor August Wijkander, konsul C. A. Kjellberg, August Carlsson, Hans Ygberg, Axel Jonsson, A. O. Wilson, Em. Fischer samt jur. dr Bertil Wijk. Ygberg var verkställande direktör och trafikchef fram till 1905. Den 13 juli 1903 öppnades Säröbanan fram till Släp för allmän trafik. Följande år öppnades också bandelen Släp – Särö. Under första året uppgick antalet resande till 365 000 och 25 år senare till ca. en miljon.

Mona Roth (1964) konstaterar: *"Att säröborna själva drar sig för att bada på ön utan föredrar holmarna är en direkt följd av populariteten sammanhängande med de ökade kommunikationsmöjligheterna."* (sid 17)

1904 öppnade Ygberg ytterligare en restaurang, Strandpaviljongen, vid järnvägens slutstation. Den 19 juni gav Ygberg en middag i den nya restaurangen för ett antal prominenta gäster där bl.a. James Keiller önskade det nya företaget lycka till, men några år senare (1917) revs byggnaden.

Under denna period ökade frekvensen av kungliga besök starkt. Från 1887 till 1904 besökte Oscar II Särö med chefsfartyget Drott så gott som årligen. Efter flera besök tillsammans med sin far gästade kronprins Gustaf Särö regelbundet från 1901 och deltog i de internationella tennistävlingarna. De stora badgästfesterna var numera passé och Gustaf V gästade mer de enskilda familjerna och bjöd dem tillbaka på Drott. Han bodde oftast på villa Gövik, där först hos August Röhss, sedan i många år hos James Keiller.

1907 kunde badorten notera det största antalet fasta badgäster, 992, men första världskriget medförde att de utländska gäster som belagt huvuddelen av badortens 70 hotellrum uteblev. Värst för Särö var att Gustaf V fick avstå från sina besök 1914-15 och att de internationella tennistävlingarna måste ställas in.

Den 16 februari 1917 avled Hans Ygberg och den 20 augusti såldes Särö, föutom fastlandsgårdarna (såldes 1928), till ett nytt bolag, även detta kallat Särö AB, för 800 000 kr. Styrelsen utgjordes av Kerstin Setterwall, Hjalmar Wijk, Arnold Lindström, Bror Gustaf Mark, Axel Jonsson jr., Bertil Wijk, Harald Adelsohn, James Keiller jr. och Elof Hanson. Suppleanter blev Folke C:son Weijdling, Henni Heyman och Gustaf Dahlin.

Bland aktieägarna märktes Bertil Wijk, Hjalmar Wijk, Caroline Wijk, James Keiller sr. och jr., Axel Jonsson sr. och jr., Folke Weijdling, Beatrice Wallenberg, Axel Ågren, Dan Broström, Elof Hansson, Arnold Lindström, Mina Hammarberg, George Seaton, Greta Wachtmeister, Gustaf Ekman, Jonas Kjellberg, Henni Heyman, Gustaf Mark, Ingeborg Gibson och Theodor Willerding.

1918 bildades ännu ett bolag, Särö Hafsbad AB, som hade till ändamål att driva hotell- och restaurangrörelse. Styrelsen bestod av Folke Weijdling, Gustaf Mark, Axel Jonsson jr., Anna Hossfeld och Harald Adelsohn med Henning Krafft och Helfrid Weijdling som suppleanter. Krafft blev bolagets direktör. Men redan 1921 trädde Särö Hafsbad i likvidation och restaurangrörelsen arrenderades ut till 1927.

Det nybildade bolaget Plutonen AB med som James Keiller J:r ägare övertog 1921 valda – vilka framgår inte - delar av Särö.

1925 skrevs aktierna i Särö AB ned från 5 000 kr till 100 kr. Största aktieägare var Caroline Wijk, född Dickson, med 18 aktier. Styrelsen bestod då av James Keiller, Hjalmar Wijk, Bertil Wijk, Fredrik Hallencreutz och Will Steffenburg. Fyra år senare trädde bolaget i likvidation.

1927 brann restaurangen med sina 200-åriga anor ned. I stället för att bygga upp den igen beslöt man uppföra en ny restaurang genom att bygga om och till paviljongerna. James Keiller J:r bildade Paviljongerna AB som övertog paviljongerna, Drottninghuset och säteritomten. I maj året efter stod den nya restaurangen klar.

1929 trädde Särö AB åter i likvidation och fastigheten övertogs tillfälligt av Skandinaviska Banken. 1932 bildades AB Nordanskog av James Keiller J:r, Jean Victor Pellerin samt Elin Janson med ändamålet att bevara öns särart och undvika överexploatering. Samma år köpte bolaget Särö av banken för 235.000 kr. Även tillgångarna i Plutonen övertogs.

Stackell (1974) beskriver Särös utveckling efter sekelskiftet: *"I och med denna stegvisa övergång till att låta villorna bli fasta bostäder med större komfortkrav och utökade anspråk på mer representativ arkitektonisk karaktär, förlorade naturligtvis Särö mycket av sin särart som badortsmiljö, även om paviljonger och andra byggnader fortfarande inrymde hyresrum för badgäster. Formspråket hos villorna förändrades genom att sten och tegel kom till användning och genom att sekelskiftets stilistiska nyorientering och ett ökat ekonomiskt underlag hos villaägarna medförde en individualiserad utformning, olik den relativt spartanska och lätta enkelhet som utmärkte den sorts sommarvillor i delvis lokal tradition som Schmidt och hans föregångare uppförde. En slags "splendid isolation" mellan villahushållen blev förhärskande, även den fjärran från den reglerade men öppna villamiljö som badgäster rörde sig i under 1910-talets senare hälft. Denna utveckling sköt fart under 1910-talet, men påbörjades redan vid sekelskiftet. ... Särö, som en förnäm villaförstad till Göteborg, lik Hovås och Örgryte, bör få sin egen beskrivning och analys."* (sid 159)

Efter 1950: Från sommarsamhälle till villaförstad

1955 revs varmbadhuset och 1961 dambadhuset – Särös damer fick i stället tillgång till delar av herrbadhuset. 1965 lades Säröbanan ned. 1971 införlivades Särö i Kungälv kommun och ny byggnadsplan upprättades. En villaägarförening bildades för att "bevara medlemmarnas intressen och Särös kultur". Den nya byggnadsplanen presenterades 1974 och Särö Västerskog förklarades som naturreservat.

Samtliga aktier i AB Nordanskog övertogs 1976 av Villafinans i Göteborg AB. 1981 bildades Föreningen Bassängbacken för att "äga, återställa och bevara fastigheten Särö 1:245, mark och strand". Särö Golfklubb bildades på initiativ av Jan Hampf, Jan Hansson och Peter Hansson och förvärvade ängarna runt Solallén i avsikt att bygga en 9-håls golfbana. 1982 bildades Residencia HB med Jan Hampf, Jan Hansson och Bernt Halldén som ägare för köp, försäljning och förvaltning av fast egendom på Särö. Residencia köpte säteritomten, Stallbacken samt diverse markområden av AB Nordanskog. David Keiller byggde om Drottninghuset till flerfamiljsbostad och senare även paviljongerna. Nytt system för vatten och avlopp för öns fastigheter byggdes 1982-83. AB Onsalavillan köper tomter av AB Nordanskog 1983. Föreningen Säteritomten – för bevarande av tomten – bildas 1985.